

Първа глава

НАУЧНО ДОКАЗАНО: ЛЕВСКИ Е ПРЕДАДЕН!

„Фанете тогоз!“ е изречено в ловешкия конак късно следобед на 26 декември 1872 г.

На Коледа през 2012 г. се навършиха 140 г. от залавянето на Васил Левски. От точно толкова години у нас се водеше спор дали Апостола е бил предаден. Всъщност това е най-дългият научен спор в България. Съвсем просто изследване на релефа в една местност близо до Ловеч би могло да даде силен, дори решаващ аргумент в този спор. Такова изследване обаче никога не е правено. Било защото за съвременниците през XIX век и за близките им потомци истината е била очевидна без измервания, било защото в следващите десетилетия случилото се с Левски в тази местност се подценява, било най-после защото споменът за самото място избледнява и накрая почти изчезва от историческата памет.

Дълго отлагано – цели 25 години! – това изследване най-после бе направено през декември 2012 г.

Васил Левски е бил предаден!

Всички ние обаче си го знаехме, нали? И то още от читанките – че Левски е предаден от поп Кръстьо. Дължим това убеждение на Иван Вазов и на Захари Стоянов. Всъщност обаче то е литературно предубеждение. Точно като идеята, че Крали Марко е бил юнак, е едно типично фолклорно предубеждение.

Тезата за предателството се гради още от деня на извършването му. Също оттогава обаче тя се и подкопава, за да стане с

годините най-горещо защитаваната и най-страстно оспорваната теза в нашата история. По нея се води и най-дългата обществена дискуссия в България.

В първите десетилетия се налага мнението, че предателят на Левски е именно поп Кръстьо. То обаче има и сериозни противници. След 1944 г. те някак изчезват, тъй като с антицърковния си патос тази теза е станала много удобна за властта. Но още с краха на комунизма през 1990 г. махалото се люшва назад и поп Кръстьо почва да печели почитатели освен сред духовенството и сред своите земляци от Ловешкия край. Покрай това и самата вяра в предателството започва да се разклаща като развален зъб и някой ден ще ни я изкъртят.

Никак няма да ни заболи. Дори ще изпитаме облекчение, че ето, не сме народ от предатели, а за своята гибел Левски си е бил виновен сам. Било е злощастна последица от една случайна среща с две заптиета, при която той постъпил непредпазливо, самонадеяно, безразсъдно.

Разбираемо обяснение, удобно и изгодно за всички. Не и за Васил Левски, но пък нали той си няма знаен гроб, в който да се обърне пред очите ни.

Щом обаче от само една среща с две заптиета зависи дали е имало предателство, отговорът може би се намира тъкмо на мястото на тази среща. А и нали се знае с точност къде се е състояла тя – на Пази мост.

А това пък какво е?

Драматургът Константин Илиев задава този въпрос в статия през 1987 г. във в. „Народна култура“. Той е авторът на пиесата „Великденско вино“ – разтърсващ моноспектакъл на поп Кръстьо с глухоням клисар. Илиев е може би хилядният автор след Вазов, който сравнява Левски с Христос и бесилото му – с кръста на Голгота. Това е най-високата възможна, сублимната метафора в българската литература.

В статията Илиев изтъква, че има такъв мост. И разсъждава върху един епизод на него с участие на Апостола от 26 декември 1872 г. Авторът е родом от близкото село Горно Павликене и като дете е играл около моста. Илиев смята, че Пази мост

пази отговора на въпроса за предателството.

За ранните биографи на Левски то е безспорен факт и те не си правят труда или не се досещат да го проверят по надлежен начин и на моста. За късните това вече е било невъзможно, освен всичко друго и защото местността е изменила облика си, а и паметта за самия мост се е изтрила.

Установява го самият Илиев. През 80-те години той пита в музея на Левски в Ловеч къде е мостът. Оказало се, че дори специалистите там не знаели. Имало местност с това име, но за мост не подозирали. Петнадесет години по-късно и аз ходих да разпитвам за моста с намерение да пиша статия. Лутах се 3 часа все по указания на местни хора. При това подбирах да ме упътват все възрастни ловчанлии, с памет за старите имена на местности.

Ако се движиш с кола от Ловеч за Севлиево, Пази мост е на няма и 10 метра вляво от пътя, но не се вижда заради гъстия храсталак. Една бабичка с крава ме заведе съвсем до него, за да ми го покаже. Разгърнах шубраците и го видях – мост от зидан камък, здрав, с идеална дъговидна арка, под която можеш да стоиш прав. Не ми се вярва да е от времето на Левски. Онзи мост ще да е бил дървен, но нали и сегашното Къкринско ханче е реплика.

Старият път през моста едва личи. Отдолу е минавал буен поток, който отдавна е пресъхнал. Мястото е обраствало с дървета и храсти и мостът е потъвал мълчание. Сега дърветата в този гъстак са поне 40-годишни.

КОНСТАНТИН ИЛИЕВ

Пази мост сниман на 26 декември 2012 г. – точно 140 години след като по него е минал Васил Левски.

СНИМКА АНТОАНЕТА ЙОТОВА

Какво се е случило там?

През декември 1872 г. издайничеството на Димитър Общи и другите заловени от Арабаконашкия обир вече е дало плодове. Разгромени са десетки комитети в Тетевенско, Орханийско, Ловешко, чак до Плевен. Арестуваните са стотици. Левски е най-издирваният на Балканите, властите разполагат със словесното му описание и с негова снимка. Той обаче си върши работата, обикаля Тракия и взема мерки да спаси организацията си. После през Сопот и Троян се промъква в Ловеч, за да вземе архива на Централния комитет и да го отнесе през Търново във Влашко.

Левски организира своя преход със смайваща прецизност за детайлите и с подсигуриране. Нищо не оставя на случайността, няма самонадеяност и дори капка непредпазливост. Ще тръгне от Ловеч късно следобед, когато патрулите по пътищата се снемат за през нощта. Вече по тъмно ще стигне до Къкринския

хан и след кратък сън ще поеме пак по тъмно по пътеки извън главния път към Севлиево и Търново. Ден преди това в село Къкрина е проведен Христо Латинеца, комитетски човек и съдържател на хана, за да го отвори за ношуването на Апостола.

На 26 декември, втория ден на Коледа, към 10 часа по турски (15 часа) Левски напуска Ловеч през местността Стратеш. Това е най-късият ден в годината – само 9 часа, и той вече преваля. Облечен е по турски – с ямурлук, пояс и потури в цвят „вишне чуру“ (тъмновишнев). Пуснал е на 50 крачки отпред брата на своята укривателка Величка Хашнова с още две момчетии, уж да играят, а всъщност да гледат за постове и засади.

На пътя откъм махалата Дръстене се появява Никола Цвятков Бакърджията, свързан с комитета. Той е на кон и комитетската архива е защита от Левски в самара му. Апостола отправя момчетата да се връщат, защото с Никола продължават заедно и той вече може да оглежда пътя от височината на коня си. Вървят ту заедно, ту Левски изостава. Наближават Пази мост и Никола вижда на него двама конни заптии. Единият е Оджоолу Асан, наричан още Асан ага, другият е Хасан Али чауш, включен после и в потерята за Къкрина. Според онези, които отричат да е имало предателство, тъкмо помакът Хасан Али има главна заслуга за залавянето на Левски. След години изниква дори негов разказ за случая, който обаче има доста белези на измислен.

Пътниците спокойно стигат моста. До него има чешма и Левски се отбива да пие от нея. Али чауш пита Бакърджията закъде е тръгнал. – „За Търново, ще купувам бакър.“ – „А този с тебе къде отива?“ – „Не знам, застигнахме се из пътя.“

Тук Левски се обажда: „Отивам на лозето да видя колко боклук (*оборски тор**) са ми сипали кираджиите.“ И веднага пита: „Ти познаваш ли ме? Аз те познавам. От Ловеч съм“. После кривва вдясно към лозята. Заптиетата продължават назад към Ловеч по пътя, а Николчо – напред към Къкрина. Левски описва широка дъга от юг през лозята и пак излиза на севлиевския път

*В цитатите всички бележки в курсив са на автора – бел. ред.

Чешмата на пет метра от Пази мост, при която Левски се отбива да пие вода пред очите на заптиетата. Десетилетия по-късно изворът ѝ е каптиран, а сега водата се е изгубила и каптажът е порутен.

СНИМКА АВТОРЪТ

при Гьола, където спътникът му го чака. Там възсяда коня, а Николчо тръгва пеша. Пристигат в Къкринския хан по тъмно, към 21 часа.

Интерпретации

Привържениците на тезата за предателството на поп Кръстьо отдават малко значение на срещата със заптиетата при Пази мост. Според тях потерята в Къкрината предварително е знаела кого ще залови.

Но за опонентите на предателството срещата на Пази мост е ключова. Според тях заптиетата са се усъмнили в думите на Левски и са поостанали на моста да наблюдават. Видели са Левски и Николчо как се събират пак при Гьола и са осъзнали, че Левски ги е излъгал.

Ловешките лозя свършват току след Пази мост, а Гьола е в землището на с. Горно Павликене и той няма работа там. Обзети от подозрения, те ще се върнат в Ловеч, ще докладват на

каймакама и даже ще сверят кого са срещнали с полицейската снимка на Левски.

Тази версия добре обяснява и участието на Хасан Али в потерята. Нужен е бил за разпознаване на Апостола, тъй като вече го е срещал. А Хасан бей лесно ще съобрази къде да насочи потерята и без предателство. Няма друго място за нощувка на толкова окъснели пътници през зимата освен в Къкриня. Другите села след него са много далече по пътя за Севлиево и са все турски.

В съмнителния спомен на Хасан Али, разказан на стари години от сина на Христо Латинеца, той твърди, че хич не хванал вяра на Левски и казал на другия заптия: „Днес българите имат Байрям (Коледа), а тоз гяур ни баламосва, че отива да работи на лозето“. Левски обаче казва, че само ще нагледа какво е свършено, а не че ще работи.

Контравъпросът на Левски „Ти познаваш ли ме? Аз те познавам“ е определян като „непремерена, дори агресивна реакция, породена от лекомислие“. Цялото поведение на Левски на моста е наричано и „доста непредпазливо, безразсъдно, да не кажем самонадеяно“. В една абсурдна до крайност версия се твърди, че Левски присмехулно отвърнал на заптието: Не ме ли позна? Аз съм дякон Левски!“

По-умерените анализатори говорят за „малка грешка на Апостола, която му е струвала живота“, и за „трагична случайност“. Има обаче и опит за психологическо тълкуване на поведението му, който е направо нахален: Че Левски вече се бил „предал на безразличието, след като видял, че делото му е пропднало“, и в отчаянието си нехаел за себе си.

Някои късни изследователи си дават сметка, че може да е нямало пряка видимост от Пази мост до Гьола и приписват на заптиите свръхбдителност и всевъзможни, с нищо недоказани хитроумия и подвизи. Единият се притаил на пътя да чака дали Левски ще се върне от лозето. Другият се прокраднал след него и видял как отново хваща пътя. Така им станало ясно, че ги е излъгал.

Според друг изследовател те го последвали до Гьола и са

видели как Левски и Никола се събират повторно. Според трети ги проследили чак до Къкрина и сами са събрали потерята от околни турски села, каквито обаче наблизко няма. Според четвърти се покачили с конете на баир и наблюдавали Гьола отвисоко. Или пък, връщайки се в Ловеч, случайно се извърнали от височината и видели какво става при Гьола.

Тези учени със сигурност не разбират нищо от топография. Щом е мост, значи е в най-ниската точка на даден водосборен район. Видимостта от него се простира до ръба на билата и хребетите, които го ограничават напред и назад. Зад тях не може да се надникне, тъй като погледът е вектор, който не се пречупва. Това може да стане само ако в небето има огледало и то е нагласено под ъгъл. Но понеже няма небесни огледала, пространството зад билата и хребетите остава в т. нар. полусянка (*penumbra*). Може да се начертае какво отдръпване и издигане е нужно, за да надзърне човек в нея.

А един автор от 1990 г. измества Пази мост чак в Пиклин дол, на километри в югозападна посока, където тече друг поток и може би има друг гьол. Тази конфузна фактическа грешка има тежки последици за част от изводите на въпросния автор, който иначе е забележително подреден, изчерпателен и логичен. Може би, вместо услужлива като моята, неговата бабичка с крава ще да е била някоя дърта циганка. Не, той не се е мръднал от бюротото си. Пише, че му станало интересно да узнае къде може да е този дол и се доверил на инженерна карта от 1932 г. Нямам късмет, била е сгрешена. Малко в координатите, много в азимута.

Ето добър пример за разликата в методите на историка с научни титли в сравнение с простия журналист като мен. Те преобръщат планини от архивни документи и пълнят цели стаи със записки, фишове и анотации. После въз основа на тях пишат трудовете си. Но не им хрумва да се вдигнат и да идат на мястото, за което пишат, да го огледат и съпоставят прочетеното за него с реалността. Защо им е да научават? Те знаят, защото цялата мъдрост се съдържа в книгите и цитатите. Впрочем и на журналиста му личи, когато е постъпил така.

Така например от разните интерпретатори на обира в Ара-

Районът от Пази мост (обозначен със стрелка и кръг) до Кърпина на съветска военна карта

баконак само за един–двама може да се заподозре, че са минали през прохода. Но не и че са огледали местността, в която е извършен. И за „познавачите“ на случилото се на Пази мост важи същото – те изобщо не са наясно с района, камо ли да са проучвали видимостта. Константин Илиев е единственият компетентен, но и той като мен не е историк. Той е човек на вдъхновението, а пък аз нали съм поръчков драскач. Към такива като нас упрекът е лесен – липсва ни „системният подход, анализът на историческите събития и личности в тяхната сложна взаимовръзка с всевъзможните други фактори от епохата“.

Ако обаче тези капацитети все пак са прави и заптиетата наистина са видели какво става при Гьола, предателство не е имало. Ако ли пък те не са видели как Никола дочаква Апостола при Гьола, потерята няма как да съобрази, че Левски също пътува за Търново и че ще отседне именно в хана в Кърпина. Опирайки се на евентуални подозрения, събудени у заптиетата на Пази мост, тя първо би претърсила колибите в лозята и хановете преди Кърпина. На 2–3 км след Пази мост е имало крайпътен хан,

а след още 800 м при разклона за село Горно Павликене и друг, известен като хана на дядо Вълчо по името на неговия собственик през ХХ век. В селото също е имало хан, а и в Къкрин хановите са били два, но е заварден само ханът на Латинеца.

Няма данни в онази нощ други ханове да са претърсвани, така че за самонадеяност на Апостола не може да става и дума. Ако има предателство, за потерята е било губене на време да обикаля хановите около Горно Павликене. (В селото няма комитет.) Тя е знаела кого да хване в Къкринския хан без значение какво са съобразявали заптиетата на Пази мост. Срещата им с Левски по никакъв начин не помага за залавянето му.

Важният въпрос

Така въпросът какво и докъде се е виждало от Пази мост оная зима става критично важен, за да се установи дали Апостола е бил предаден.

В контекста на събитията след 22 септември 1872 г. (Арабаконашкия обир на Общи) и комитетите на Левски, и самият той стават жертва на цяла серия от предателства. Никой от спорещите не ги отрича. Страстите са за това дали е имало и едно решаващо предателство, конкретно на Левски. Дали фаталното „Фанете тогоз!“ е изречено в ловешкия конак след 16 часа на 26 декември 1872 г., когато предателят някак вече е узнал, че Левски върви към Къкрин и ще преспи там.

В началото на ХХ век са правени възстановки на място по целия път до Къкрин. Няма сведения обаче да са правени и измервания на местността с геодезични уреди, за да се снимат координати и да се определи чрез триангулация, нивелация или по картографски способ наличие или липса на видимост от Пази мост до Гьола. Никой от историческите трудове не съдържа такива данни. А с времето този метод за търсене на истината става единствено възможен. Местността между моста и Гьола първо е била гола, но с годините обраства с дървета и храсталак. Има и залесявания, някои от които са гротескови, тъй като са точно по пътя на Левски към първата спирка преди неговата

Голгота. А и самият гьол изчезва, споменът къде е бил изbledнява и вече е почти изгубен.

Деветашкото плато, през което минава пътят за Къкринa, е карстово, с множество потоци, подземни реки, пещери, понори. Там вода блика отвсякъде. Повечето извори обаче са каптирани в епохата на ТКЗС, а заблатените места (гьоловете) са пресушени.

Днес в Ловеч не са сигурни къде е бил Гьола, също както доскоро не знаеха и къде е Пази мост.

Екснегуцията

Затова като журналист от в. „168 часа“ поканих доц. Александър Сарафов от Географския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ и гл. ас. Ахинора Балтакова да направят проучване на мястото и да определят зоните на видимостта. Екипът включваше още геоморфолога (експерт по релефа) Христо Тотев и Петър Нинов, експерт по кадастъра.

В статията си отпреди 25 г. Константин Илиев се чуди защо подобно изследване не е правено по-рано. Обяснението отчасти е – заради секретност на топографските карти. Те имат военно приложение и поради това са държавна тайна дори и днес. Чак през 2002 г. Народното събрание вдига тайната от тях, но не цялата. Някои видове карти остават в категорията „поверителни“, въпреки че вече има GPS и спътникови снимки, а „Гугъл“ засне цялата територия на България. Най-достъпната и най-често използвана карта на района е в мащаб 1:50 000. Тя е съветска, но също е с класификация на сигурност „поверително“ според Закона за класифицираната информация. („Държавен вестник“, бр. 45 от 30 април 2002 г.) Затова за граждански цели от 60-те г. насам се използва „стоп карта“. Тя е в мащаб 1:25 000, но е без географски координати и това не позволява даден обект да се привързва по нея със съвременните карти.

Доц. Сарафов обаче носеше в планшета си цяло съкровище. Освен българска карта от 1970 г. в мащаб 1:25 000 той имаше германска военна карта в 1:100 000 – шедьовър на прецизността

от 1940 г., държан цели десетилетия в сейф под въсъчен печат във факултета. Години наред самият Сарафов е водил отчета за ползването на картите.

Но най-ценна бе третата карта на доцента – руска военна карта, мащаб 1:126 000. Тя е била създадена през Освободителната война – т.е. само 4 г. след гибелта на Левски! – и маркира трасето на стария път през Пази мост далече преди да бъде прокаран новият път покрай моста. Макар и с неточности, тази карта най-много се доближава до онова, което би запечатала въздушна снимка на местността от онова време.

Екипът обаче действаше все едно няма карти. Първо той сне координатите на Пази мост с лата и теодолит, а също и с GPS. После обходи всички репери във визора на заптиетата от моста в посока към Къкрина. При това реперите бяха засичани от гледна точка 2 метра над земята, с колкото се повдига обзорът на конното заптие върху седлото.

Проблемите пред топографското изследване бяха два, като първият бе неразрешим за момента. Според Константин Илиев Пази мост е на границата на ловешкото землище. Ако границата е минавала оттам и през 1872 г., заптието като местен човек можел лесно да се досети, че Левски го лъже, защото се отправя към чужди лозя в землището на Горно Павликене. „Едно разстояние от 50–100 метра в случая може да има решаващо значение. Стигайки до Пази мост, Левски може да е отминал мястото, от което отбиването му на юг би било естествено“, пише драматургът.

„На терен няма как да се установи къде е била границата на ловешкото землище по онова време“, каза Петър Нинов. „Нужна е сверка в общинския архив и преглед на старите планове. Доколкото знам обаче, ловешкият общински архив е изгорял малко след Освобождението, така че наличните поземлени планове за района са по-нови. Землищата обаче не сменят границите си толкова лесно. Непременно има как да се провери.“

Вторият проблем бе да се установи мястото на Гьола. Ранните биографи не го уточняват може би защото е бил всеизвестен. Но местността днес е много различна, въпреки че не

е изригвал вулкан и релефът е същият. 40-годишни дървета и шубраци плътно скриват не само Пази мост, но и възможните места на Гьола край пътя. Те са 4: в местността Диван Козу при извора с параклиса, след първия завой на пътя, Попинец или Гешовският въртоп.

Първото място обаче е на повече от 500 метра встрани от пътя. То е падина в усойна букова гора. Там параклиса, обозначен на старите карти, вече го няма, но личи подравнената земя. Наоколо се търкалят камъни от първия ред на зида. Спрямо Пази мост изворът, който образува малък гьол на това място, се пада точно зад възвишение с кота 451,2 метра. То пречи на видимостта.

На снимка от възстановка на последния път на Левски в първите десетилетия на XX в. Гьола е посочен със стрелка именно на това място. Затова екипът на Сарафов сне координатите му, въпреки че то е много встрани от бисектрисата на зрителния обсег от моста и е зад хълм. Макар такава голямо отклонение и криволичене по пътя да е твърде невероятно за двамата пътници, все пак то е възможно. Именно защото е закътан, този гьол може да е уговорен от Левски и Николчо като място на повторна среща след раздялата им на Пази мост. Възможно е също архивната снимка да е направена от неразгадаем днес ракурс спрямо моста и пътя през него. (Заедно с още няколко тя се пази в Народната библиотека, но няма никакви обяснителни данни за тях – автор, дата, придружаващ текст.)

Второто място, където релефът предполага някогашно заблятане, е съвсем близо до пътя пак в местността Диван Козу на километър и нещо след моста. Но и то е горска площ, както става ясно и от едно решение за делба на Ловешкия районен съд от 22.1.2010 г. Екипът на Сарафов завари там секачи, които режеха иглолистната гора до голо. (Делбата явно бе минала и през Окръжния съд и владелците тъкмо превръщаха гората в пари.)

По симетралата от Пази мост на изток, т.е. в теоретичния зрителен обсег на заптиите, още по-нататък следващият гьол е в местността Попинец. През втората половина на XX век изворът там е бил каптиран и е направена чешма за поене на добитък с 3

Триангулация – привързване от Пази мост към билото на най-близкото възвишение.

Чешмата за поене на добитък в местността Попинец сега е порутена и гъсто обрасла с тръни и шипки.

СНИМКИ АВТОРЪТ

бетонни корита. Стадата са минавали оттам, но след разпада на ТКЗС и срива на животновъдството мястото обраства с дървета и храсти, а и водата почти се изгубва. Днес там е пусто и усойно като на Пази мост. Но понеже е на 2 км от него и е доста близо до пътя, гьолът на Попинец е третият възможен за повторната среща на Левски и Никола.

Четвъртото (и най-вероятно) място на Гьола е Гешовският въртоп. Той е на още 1,5 км на изток по пътя близо до разклона за с. Горно Павликене. Константин Илиев е сигурен, че Гьола е бил именно там. Другите днешни изследователи на Левски си нямат и най-малката идея по този въпрос.

В младостта на драматурга там е имало нещо като езеро, разказа той, с диаметър около 50 м. Достатъчно голямо, за да носи име, което никой да не обърка с другите мочурливи места наоколо. За да заобиколи това езеро, асфалтовият път прави внезапен и много остър завой от почти 90 градуса. Гьола е отдавна сух, но завоят не е изправен и тук често стават катастрофи.

Доц. Александър Сарафов (на преден план) и Христо Томев се подготвят за измерванията на Пази мост.

СНИМКА АВТОРЪТ

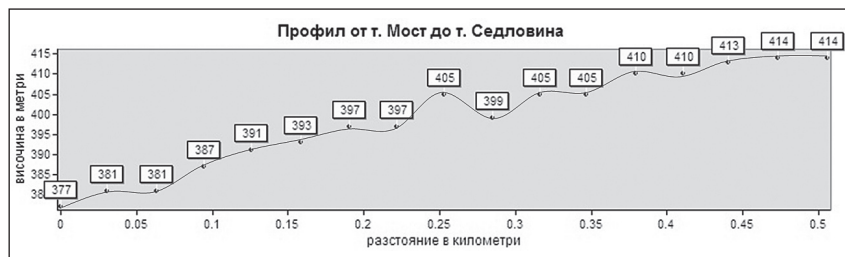
Категоричният извод на доц. Сарафов и екипа след софтуерна обработка на данните и създадената карта на видимостта е, че от моста до Гьола – на което и от 4-те места да е бил той, видимост днес няма и по времето на Левски също не е имало! Пречи една седловина пред Пази мост, която по-късно е била залесена в чест на X конгрес на БКП.

„Дори да са имали бинокли с прибори за нощно виждане, за заптиетата е било невъзможно да видят по-напред от 500 метра. Просто релефът пречи“, каза Христо Тотев.

Според доц. Сарафов, „за да се открие гледка отвъд седловината към най-близкия гьол, трябва конят на заптието да е бил висок 32 метра и пак не е сигурно. А за по-далечните точки и особено за коритото при Попинец и за Гешовския въртоп не помага дори да се качиш на баира. Тези гьолове са твърде далеч и попадат твърде ниско“.

Така че е безспорно – заптиетата няма как да видят Левски и Николчо отново заедно. А и с оглед на времето това се изключва. Обходът на Левски от моста дори до най-близкия гьол му е отнел поне половин час. Налагало се е Никола да го изчака. Той още не е знаел, че ще ношуват в Къкринския хан. Левски му го е казал след това.

Срещата на Пази мост е около 17 часа при вече спускащ се здрач, когато патрулите се снемат и поемат към Ловеч. Час след нея вече съвсем се е смрачило. А и зимата е била необичайно суха, сняг е навляял чак на 16 януари. Липсата на снежна покривка, на чийто фон да се открояват далечните тъмни фигу-

Невилационен профил на местността от Пази мост до седловината, ограничаваща видимостта в източна посока.

АВТОР Г. АС. АХИНОРА БАЛТАКОВА

Теодолитът DAHLTA 010 A с оптика на „Карл Цайс“

ри, още повече е влошавала условията за евентуалния наблюдател.

От Ловеч до Къкриня (18 км) се стига пеша за почти 4 часа, защото скоростта на двамата пътници зависи не от конника, а от пешака. Те обаче вървят 5 часа. А щом обходната маневра на Левски през лозята ги е забавила с близо час, тя е била

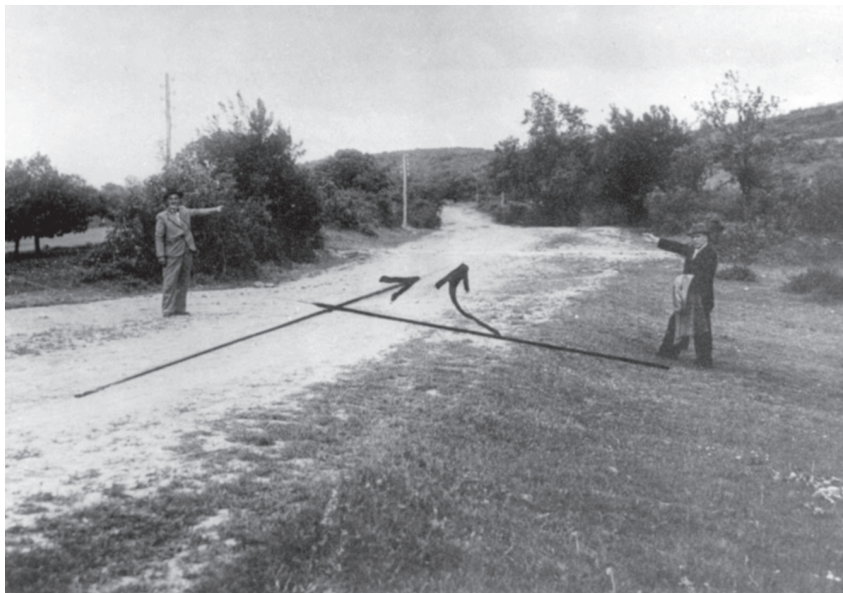
доста дълга. От това пък следва, че Гьола е бил далече от Пази мост – на 2 и дори на 3,5 км. Всъщност Левски и в този случай е бил крайно предпазлив. Затова е учудващо защо онези, които го изкарват конспиративно нехаен към заптиетата на моста и настояват, че е бил проследен с поглед от тях, премълчават реципрочната възможност. Че при наличие на видимост и Левски е можел да следи къде отиват и какво правят подминатите от него. Изглежда изключено човек с толкова голям опит в изплъзването да не е хвърлял, отдалечавайки се след такава опасна среща, по един поглед назад. Тогава ще види било че заптиетата са спрели и го гледат, било че се прокрадват след него, било че следват Николчо или се изкачват на баира, за да дебнат от там. Тогава би взел някакви мерки, поне би се мотал в нечие лозе, докато се стъмни още.

Щом няма небрежност от страна на Апостола и щом е невъзможно заптиетата да са го проследили с поглед, излиза, че той е бил предаден. От кого?

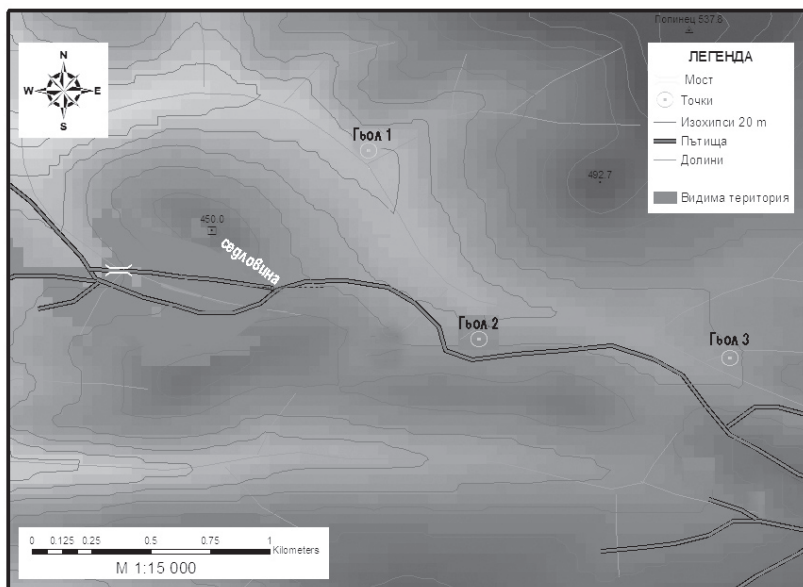
Изследването около Пази мост указва на предателство, но само косвено, по дедуктивен път. То обаче не може по топографски данни да посочи предателя. Както казва доц. Сарафов: „Географията е наука за пространството и сега тя свърши своята работа. А времето оставяме на историята. Нека тя да каже кой е предателят на Левски.“

Ракурсът на тази снимка е неясен. Ако е към Пази мост от запад, стрелката вдясно сочи към Гешьовския Въртоп.

Мястото, където пътеката от Дръстене излиза на пътя за Севлиево. Лявата стрелка указва движението на Левски, дясната – на Никола Цветков.

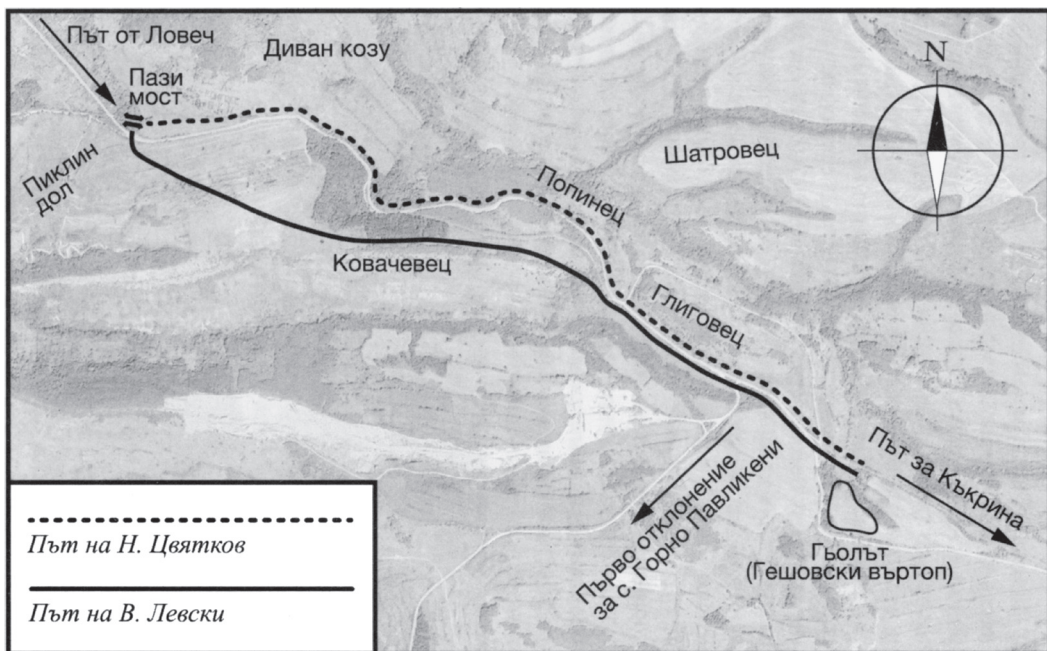

Зона на видимостта от Пази мост, нанесена върху карта с изохипси 20 метра. Обозначени са мостът, седловината и местата с гълове.

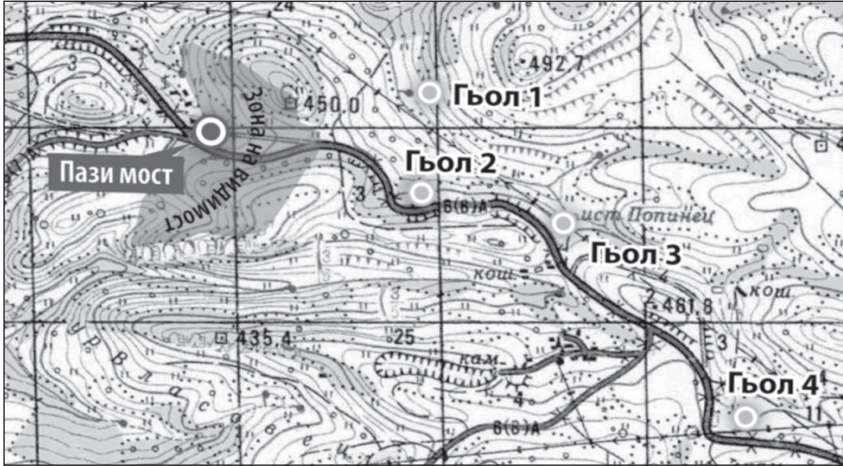
АВТОР: СТ. АС. АХИНОРА БАЛТАКОВА

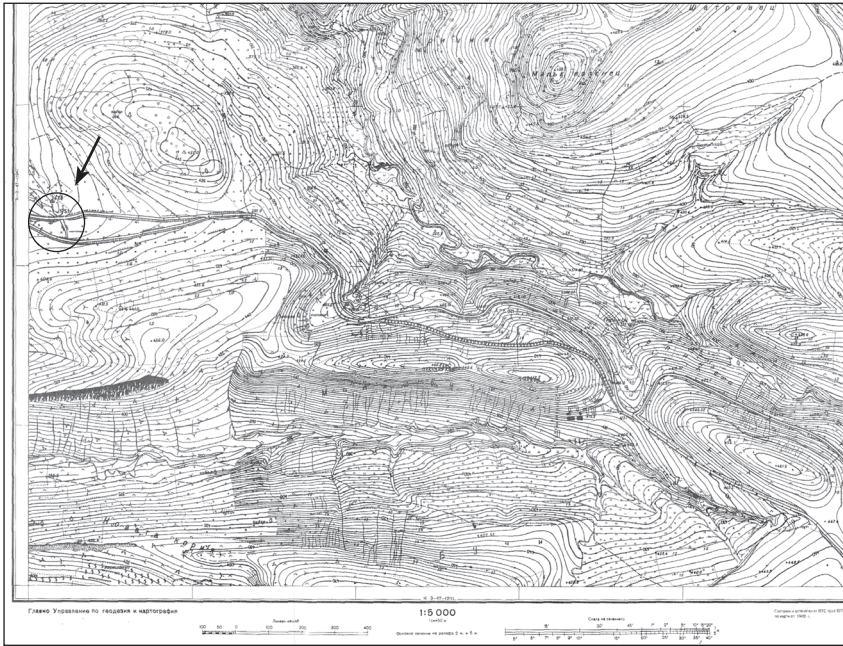
Схема на маршрутите на турския конен патрул, на Левски и на Никола Цвятков, нанесена върху руска топографска карта на местността от 1877 г.

По-достоверен вариант на Константин Илиев за маршрутите на Васил Левски и Никола Цвятков, предложен с оглед на топографското изследване на доц. Сарафов и екипа му.

Пази мост, зоната на видимост от него и предполагаемите места на Гьола, обозначени на най-масово използваната карта в мащаб 1:50 000

Лист от най-подробната топографска карта на местността в мащаб 1:5000. Пази мост е обозначен в кръг вляво.

Вечнозелена слава на БКП!

Гледката от Пази мост е запречена през 1971 г. за слава на БКП. В чест на нейния конгрес баш след моста чрез засадени дървета е изписано „X конгрес БКП“.

Като всички конгреси на БКП и този е исторически. Той одобрява нова конституция, която прави Тодор Живков президент на България.

Има и други места, където горските дейци пишат послание във вид на гора – например на разклона за Копривщица е надписът от живи дървета „Софийски окръг“.

Надписът при Пази мост обаче се вижда добре само от въздуха. До разпада на Варшавския договор край Ловеч минава трасето за всички граждански полети до Варна, но и до Бургас, тъй като зоната около Равнец в Южна България е само за военни самолети. Един пенсиониран пилот от гражданската авиация ми каза, че надписът се е виждал много добре от самолет.

Живков е можел да го чете на път към своята резиденция в Евксиноград през лятото, когато дърветата са добре разлистени. (На снимката долу Пази мост е означен с кръгче.)

